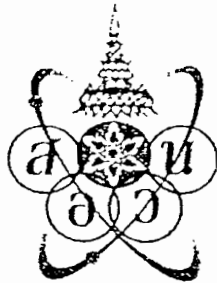

๓๖๓๖

๓๖๓๖

๓๖๓๖

๒ ๕๑

การแข่งขันเคมีโอลิมปิก สอวน. ครั้งที่ 1

ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วันที่ 11 พฤษภาคม 2548

เวลา 08.30 - 13.30 น.

ข้อสอบภาคปฏิบัติการ

รหัสที่นั่งสอบ.....

คำชี้แจง

1. ข้อสอบมีจำนวน 2 ข้อ มีกระดาษคำถาม 6 หน้า และกระดาษคำตอบ 9 หน้า
คะแนนรวมทั้งหมด 40 คะแนน
2. ให้ลงมือทำข้อสอบได้เมื่อกรรมการคุมสอบประกาศให้ “ลงมือทำ”
3. มีเวลาในการทำข้อสอบภาคปฏิบัติการ 5 ชั่วโมง ทั้งนี้รวมถึงการทำรายงานผลการทดลองและ
การคำนวณด้วย เมื่อกรรมการคุมสอบประกาศว่า “หมดเวลา” นักเรียนต้องหยุดทำข้อสอบและ
ออกจากห้องสอบทันที
- 4.ให้อ่านข้อสอบภาคปฏิบัติการทั้งในส่วนวิธีการทดลองและกระดาษคำตอบก่อนลงมือทำการ
สอบปฏิบัติการ เพื่อวางแผนการทำข้อสอบ
5. นักเรียนจะต้องสวมเสื้อคลุมปฏิบัติการและสวมแว่นนิรภัย (goggles) หรือแว่นสายตาของ
นักเรียนขณะที่ทำปฏิบัติการนี้ตลอดเวลา ในการปิเปตต์ต้องใช้ลูกยางสำหรับปิเปตต์ (pipette
bulb) ที่เตรียมไว้ให้
6. ถ้าทำการปิเปตต์ด้วยปาก ในครั้งแรกจะถูกเตือน หากพบว่ายังไม่ปฏิบัติอีกจะเตือนเป็นครั้งที่
สองและนักเรียนจะถูกหัก 5 คะแนน และหากพบในครั้งที่สามนักเรียนจะหมดสิทธิ์ในการ
สอบและถือว่าคะแนนสอบภาคปฏิบัติการในครั้งนี้ของนักเรียนเป็นศูนย์
7. ใ้ไม่อนุญาตให้เบิกสารเคมี สารตัวอย่าง รีเอเจนต์ หรืออุปกรณ์อื่นใด ในระหว่างการสอบ
ภาคปฏิบัติการ
8. นักเรียนต้องกรอกข้อมูลผลการทดลองและเขียนตอบในกระดาษคำตอบด้วยปากกาเท่านั้น โดย
กรอกให้ตรงกับข้อและอยู่ในกรอบที่กำหนดให้ ถ้าเขียนตอบไม่ชัดเจน จะไม่ได้รับการตรวจ
ให้คะแนน ถ้าต้องการทศให้ทศในกระดาษคำถาม
9. ถ้าเขียนผิดให้ขีดฆ่าทิ้ง ห้ามลบด้วยหมึกลบคำผิด (liquid paper)
10. คำตอบที่เป็นตัวเลข ให้ใช้เลขนัยสำคัญตามหลักที่ใช้ในการประเมินความคลาดเคลื่อนของ
ผลการทดลอง
11. ใช้อุปกรณ์เครื่องเขียน เครื่องคิดเลขและข้อมูลที่จัดเตรียมไว้ให้เท่านั้น และห้ามยืมกันใช้
12. การคุยหรือปรึกษารื้อกััน ถือเป็น การทุจริตในการสอบ นักเรียนจะหมดสิทธิ์ในการแข่งขัน
และต้องออกจากห้องสอบทันที

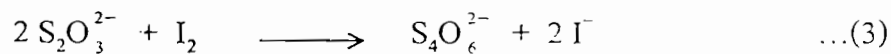
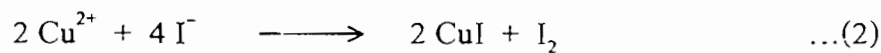
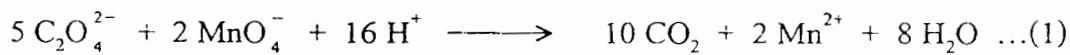
ข้อที่ 1 (31 คะแนน)

การเตรียมและวิเคราะห์สารเชิงซ้อนคอปเปอร์ออกซาเลต, $K_x Cu_x (C_2O_4)_y \cdot b H_2O$

Cu(II) ไอออนเป็นตัวออกซิไดซ์ที่มีความแรงปานกลาง สามารถใช้เป็นสารตั้งต้นสำหรับเตรียมสารเชิงซ้อนของ Cu(I) หรือ Cu(II) ได้ และสมบัติทางเคมีของไอออนทองแดงจะเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับลิแกนด์ (ligand) ที่ล้อมรอบไอออนทองแดง

ในการทดลองนี้จะสังเคราะห์สารเชิงซ้อนคอปเปอร์ออกซาเลต แล้วนำสารเชิงซ้อนที่เตรียมได้ ไปวิเคราะห์หาปริมาณออกซาเลตและทองแดงเพื่อหาสูตรโมเลกุลและเขียนสูตรโครงสร้างของสารเชิงซ้อนคอปเปอร์ออกซาเลต

สมการที่เกี่ยวข้องกับปฏิกิริยา

ข้อแนะนำ

1. ให้ทำการทดลองตอน I ก่อน จนระอสารตกผลึกหรือรอให้ผลึกแห้ง ให้นักเรียนทำการทดลองตอน III แล้วคำนวณหาความเข้มข้นของ $Na_2S_2O_3$ และส่งผลการคำนวณภายในเวลา 11.00 น.

2. หากยังเหลือเวลาที่ต้องรออีก นักเรียนควรทำการทดลองข้อที่ 2 ก่อน

สารเคมี

1. สารละลาย CuSO_4 เข้มข้น 1.50 M	2. สารละลาย $\text{K}_2\text{C}_2\text{O}_4$ เข้มข้น 1.00 M
3. สารละลาย KI เข้มข้น 10 % (w/v)	4. สารละลาย KSCN เข้มข้น 25 % (w/v)
5. สารละลาย H_2SO_4 เข้มข้น 1 M และ 2 M	6. น้ำเป้ง
7. สารละลายมาตรฐาน KMnO_4	} ความเข้มข้นที่แน่นอน จะประกาศในวันสอบ
8. สารละลายมาตรฐาน $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3$	

อุปกรณ์

1. เครื่องชั่งละเอียด (ใช้ร่วมกัน 4 คน/เครื่อง ตามรหัสที่นั่งสอบที่ระบุไว้ที่เครื่องชั่ง)	
2. เตาให้ความร้อน (hot plate) (ใช้ร่วมกัน 2 คน/เครื่อง)	
3. เครื่องลดความดันเพื่อใช้กรองสาร (ใช้ร่วมกัน 4 คน/เครื่อง)	
4. บีกเกอร์ขนาด 50 mL 1 ใบ	5. บีกเกอร์ขนาด 100 mL 6 ใบ
6. บีกเกอร์ขนาด 250 mL 1 ใบ	7. ขวดรูปกรวยขนาด 250 mL 6 ใบ
8. ขวดวัดปริมาตรขนาด 100 mL 1 ใบ	9. ขวดน้ำกลั่น 1 ใบ
10. กรวยพลาสติก 3 อัน	11. กรวยบุชเนอร์และขวดกรอง 1 ชุด
12. กระจกตวง ขนาด 10 mL 1 อัน	13. กระจกตวง ขนาด 25 mL 1 อัน
14. บิวเรตต์ ขนาด 25.00 mL 2 อัน	15. ขาค้างพร้อมที่จับบิวเรตต์
16. ปีเปตต์ ขนาด 25.00 mL 1 อัน	17. ลูกยางสามทาง 1 อัน
18. ลูกยางธรรมดา 1 อัน	19. กระจกนาฬิกา 1 อัน
20. แท่งแก้วสำหรับคน 4 แท่ง	21. ช้อนตักสาร 1 อัน
22. หลอดหยด 4 หลอด	23. แวนนิลีน 1 อัน
24. ถุงมือกันความร้อน 1 คู่	25. ชาม/อ่างน้ำ 1 ใบ
26. ปากกาเขียนแก้ว 1 แท่ง	27. กระดาษกรอง
28. ขวดใส่สาร 1 ใบ	

วิธีทดลอง

ตอน I การเตรียม $K_xCu_x(C_2O_4)_y \cdot bH_2O$

เวลา : 20

- 1.1 อุ่นสารละลาย $CuSO_4$ ความเข้มข้น 1.50 M ปริมาตร 4.0 mL และสารละลาย $K_2C_2O_4$ ความเข้มข้น 1.00 M ปริมาตร 25.0 mL ซึ่งบรรจุอยู่ในบีกเกอร์ให้ร้อนแล้วผสมกัน คนให้เข้ากันด้วยแท่งแก้ว
- 1.2 ต้มสารละลายข้อ 1.1 จนเดือด ตั้งสารละลายทิ้งไว้ให้เย็น จนเกิดผลึกอย่างสมบูรณ์ (ประมาณ 1 ชั่วโมง)
- 1.3 กรองผลึกที่ได้ภายใต้การลดความดัน แล้วนำกระดาษกรองที่มีผลึกมาวางบนกระดาษฟิลา ปล่อยให้แห้ง (ประมาณ 1 ชั่วโมง)
- 1.4 เขียนรหัสที่นั่งสอบที่ฉลากปิดขวดใส่สารที่จัดเตรียมไว้ให้ ชั่งน้ำหนักขวดพร้อมฝาบรรจุผลึกที่แห้งแล้วลงไป ชั่งน้ำหนักอีกครั้งหนึ่ง แล้วบันทึกน้ำหนักของผลึกที่ฉลากปิดขวด
การชั่งน้ำหนักในข้อ 1.4 จะต้องแจ้งให้กรรมการคุมสอบในห้องเครื่องชั่งมาตรวจสอบขณะชั่งและเซ็นชื่อรับรองน้ำหนักที่ชั่งได้
- 1.5 นำผลึกที่ได้ไปวิเคราะห์หาปริมาณออกซาเลตและทองแดงในการทดลองตอน II
- 1.6 ส่งขวดใส่สารและผลึกที่เหลือจากการทดลองตอน II พร้อมกระดาษคำตอบ

ตอน II การวิเคราะห์หาปริมาณออกซาเลตและทองแดงใน $K_xCu_x(C_2O_4)_y \cdot bH_2O$

ก. การวิเคราะห์หาปริมาณออกซาเลตใน $K_xCu_x(C_2O_4)_y \cdot bH_2O$

- 2.1 ชั่งผลึกที่เตรียมได้ประมาณ 0.12 g (บันทึกน้ำหนักที่แน่นอน) ในขวดรูปกรวยขนาด 250 mL
- 2.2 เติมสารละลาย H_2SO_4 เข้มข้น 2 M ลงไป 25 mL โดยใช้กระบอกลง
- 2.3 นำสารละลายข้อ 2.2 ไปต้มจนเดือด แล้วไทเทรตด้วยวิธีร้อน * (ถ้าเย็นปฏิกิริยาจะเกิดขึ้น) กับสารละลายมาตรฐาน $KMnO_4$ จนถึงจุดยุติ ซึ่งจะสังเกตเห็นสารละลายมีสี

ชมพูอ่อน (คงตัวประมาณ 30 วินาที) บันทึกปริมาตรของสารละลาย KMnO_4 ที่ใช้นำสารละลายไปวิเคราะห์หาปริมาณทองแดงในข้อ (ข) ต่อเนื่องไปทันที

หมายเหตุ: *ข้อควรระวัง! การจับขวดที่ร้อนควรสวมถุงมือ

ข. การวิเคราะห์หาปริมาณทองแดงใน $\text{K}_2\text{Cu}_x(\text{C}_2\text{O}_4)_y \cdot b \text{H}_2\text{O}$

- 2.4 นำสารละลายจากข้อ 2.3 ที่ยังคงมีสีชมพูมาต้มเพื่อทำลาย KMnO_4 ที่มากเกินไปจนได้สารละลายใสไม่มีสี ปล่อยให้สารละลายให้เย็น (กรณีที่สารละลายจากข้อ 2.3 ไม่มีสีไม่ต้องต้ม ให้นำไปทำข้อ 2.5 ได้เลย)
- 2.5 เติมสารละลาย KI เข้มข้น 10% ปริมาตร 10 mL (ใช้กระบอกตวง) ลงในสารละลายข้อ 2.4
- 2.6 ไทเทรตสารละลายข้อ 2.5 ด้วยสารละลายมาตรฐาน $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3$ จนได้สารแขวนลอยเป็นสีเหลืองอ่อน แล้วเติมน้ำแข็งประมาณ 2 mL (ใช้กระบอกตวง) ทำการไทเทรตต่อไปจนกระทั่งสีน้ำเงินเริ่มจางลง
- 2.7 เติมสารละลาย KSCN เข้มข้น 25% ลงไป ประมาณ 1 mL (20 หยด) เขย่าขวดผสมให้เข้ากัน สีน้ำเงินจะเข้มข้น ไทเทรตต่อไปจนได้ตะกอนขาวแขวนลอย บันทึกปริมาตรของสารละลาย $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3$ ที่ใช้ในการไทเทรตทั้งหมด
- 2.8 ทำการทดลองจากข้อ 2.1-2.7 ซ้ำอีก 2 ครั้ง

ค. กำหนดหาร้อยละ (น้ำหนัก/น้ำหนัก) ของ $\text{C}_2\text{O}_4^{2-}$ และของ Cu โดยใช้ข้อมูลที่กำหนดให้ดังนี้
มวลอะตอม Cu = 63.5 K = 39.0 C = 12.0 และ O = 16.0

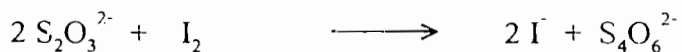
หมายเหตุ: ความเข้มข้นที่แน่นอนของสารละลายมาตรฐาน KMnO_4 และ $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3$ ที่จะใช้ในการคำนวณให้ใช้ค่าที่กรรมการคุมสอบประกาศให้ทราบ

*** ผลการทดลองและการคำนวณตอน III นี้ต้องส่งภายในเวลา 11.00 น. ***

ตอน III การหาความเข้มข้นที่แน่นอนของสารละลาย $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3$

- 3.1 ชั่งน้ำหนักของ KIO_3 (ที่เตรียมไว้ให้ในเคชิกเตอร์ในห้องเครื่องชั่ง) ในบีกเกอร์ ขนาด 100 mL (บันทึกน้ำหนักที่แน่นอน)
- 3.2 ละลาย KIO_3 ที่ชั่งได้ในน้ำกลั่น แล้วทำให้สารละลายมีปริมาตร 100 mL ในขวด วัดปริมาตร
- 3.3 บีเบ็ดต์สารละลาย KIO_3 มา 25.00 mL ใส่ในขวดรูปกรวย ขนาด 250 mL
- 3.4 เติมสารละลาย KI เข้มข้น 10% ลงไป 5 mL และ H_2SO_4 เข้มข้น 1 M ปริมาตร 5 mL
- 3.5 ไทเทรตกับสารละลาย $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3$ จนได้สารละลายสีเหลืองอ่อน
- 3.6 เติมน้ำแข็ง 2 mL จะได้สารละลายสีน้ำเงิน
- 3.7 ไทเทรตต่อจนสีน้ำเงินหายไปพอดี บันทึกปริมาตรของสารละลาย $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3$ ทั้งหมดที่ใช้ในการไทเทรต
- 3.8 ทำการไทเทรตซ้ำอีก 2 ครั้ง แล้วคำนวณหาความเข้มข้นที่แน่นอนของ $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3$ (มวลโมเลกุลของ $\text{KIO}_3 = 214.00 \text{ g/mol}$)

สมการที่เกี่ยวข้องกับปฏิกิริยา

คำถาม

1. เหตุใดสีน้ำเงินจึงเข้มขึ้นเมื่อเติม KSCN ลงในสารละลายข้อ 2.7
2. จงหาสูตรที่เป็นไปได้ของ $\text{K}_a\text{Cu}_x(\text{C}_2\text{O}_4)_y \cdot b\text{H}_2\text{O}$
  - ก. a, b, x และ y มีค่าเท่าใด (ตอบเป็นเลขจำนวนเต็ม โดยต้องมีผลการคำนวณจาก ข้อ ข. แสดงด้วย จึงจะได้คะแนน)
  - ข. จากผลการทดลองจงแสดงวิธีคำนวณหาค่า a, b, x และ y ในสูตร $\text{K}_a\text{Cu}_x(\text{C}_2\text{O}_4)_y \cdot b\text{H}_2\text{O}$
3. ให้เสนอโครงสร้างที่แสดงพันธะระหว่างไอออนทองแดงกับออกซาเลตในสารเชิงซ้อนที่เตรียมได้ $\text{K}_a\text{Cu}_x(\text{C}_2\text{O}_4)_y \cdot b\text{H}_2\text{O}$

ข้อที่ 2 (9 คะแนน)

การทำคุณภาพวิเคราะห์อย่างง่ายทำได้โดยการผสมสารละลายเข้าด้วยกัน แล้วสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จะทำให้สามารถสรุปได้ว่าสารละลายแต่ละชนิดเป็นสารละลายของสารใด

ในการทดลองนี้นักเรียนแต่ละคนจะได้รับสารละลายตัวอย่าง 9 ชนิด (หมายเลข 1-9) ที่ไม่ซ้ำกัน ต่อไปนี้

ZnCl ₂	AlCl ₃	NaHSO ₃
Pb(NO ₃) ₂	MnCl ₂	NaOH
Cd(NO ₃) ₂	NaHCO ₃	H ₂ O

สารเคมี

1. HCl เข้มข้น 6 M
2. สารละลายแอมโมเนีย (NH₄OH)

อุปกรณ์

1. หลอดหยดพลาสติก
2. ถาดทดลองชนิด 24 หลุม

วิธีทดลอง

ให้นักเรียนใช้สารละลาย HCl สารละลายแอมโมเนีย และสารละลายตัวอย่างเอง

ทดสอบว่าสารละลายทั้ง 9 ชนิด เป็นสารใด

อย่าลืม! บันทึกหมายเลขสารตัวอย่าง (ติดอยู่ข้างบีกเกอร์) ลงในกระดาษคำตอบด้วย

- sample 1 sample 2 sample 3 (sample 4)

sample 5 sample 6 sample 7 sample 8 sample 9

- sample 1 (the sample 1 = HCl)
sample 2 = HCl

sample 3 = HCl
sample 4 = HCl
sample 5 = HCl
sample 6 = HCl
sample 7 = HCl
sample 8 = HCl
sample 9 = HCl

การใช้เครื่องชั่งจะต้องปฏิบัติดังนี้

1. ไม่วางสารเคมีบนจานชั่งโดยตรง สารเคมีที่เป็นของแข็งจะต้องชั่งในกระดาษชั่ง (weighing paper) กระดาษนาฬิกา หรือภาชนะแก้วใดๆ ที่เหมาะสม ส่วนสารเคมีที่เป็นของเหลว ถ้าอยู่ในภาชนะที่ไม่อาจตั้งได้บนจานชั่ง จะต้องรองด้วยปิเปตเตอร์หรือขวดรูปกรวยเพื่อกันล้น
2. ถ้าสารเคมีหกบนจานชั่งหรือบริเวณใกล้เคียง จะต้องทำความสะอาดทันที เครื่องชั่งและบริเวณรอบๆ เครื่องชั่งจะต้องสะอาดเสมอ
3. การชั่งวัตถุทุกชนิดจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้
  - 3.1 วัตถุที่จะชั่งต้องแห้ง เพราะถ้าไม่แห้งน้ำหนักที่ชั่งได้จะลดลงเรื่อยๆ เมื่อน้ำระเหยไป
  - 3.2 วัตถุที่จะชั่งต้องมีอุณหภูมิเท่ากับอุณหภูมิห้อง เพราะถ้าอุณหภูมิสูงกว่า หรือต่ำกว่าอุณหภูมิห้อง จะทำให้เกิดกระแสอากาศรอบๆ วัตถุนั้น แล้วแต่จะทำให้อากาศร้อนขึ้นหรือเย็นลง ซึ่งจะมีผลทำให้น้ำหนักที่ชั่งได้ผิดพลาดไป

การใช้เครื่องชั่ง

1. กดปุ่ม I/O (หรือปุ่ม ON) เพื่อเปิดเครื่อง รอจนหน้าปัดแสดงตัวเลข 0.000 g. ถ้าหน้าปัดไม่แสดงตัวเลข 0.000 g. ให้กดปุ่ม TARE หรือปุ่ม ($\rightarrow$ O/T $\leftarrow$)
2. วางภาชนะที่ต้องการชั่งลงบนจานเครื่องชั่ง รอจนตัวเลขบนหน้าปัดมีตัวอักษร "g" แสดงขึ้นมา บันทึกน้ำหนักที่ชั่งได้
3. ถ้าต้องการปรับน้ำหนักภาชนะให้เป็นศูนย์ ให้กดปุ่ม TARE หรือ ปุ่ม ($\rightarrow$ O/T $\leftarrow$) แล้วจึงใส่สารหรือตัวอย่างที่ต้องการชั่งลงในภาชนะ รอจนตัวเลขบนหน้าปัดมีอักษร "g" แสดงขึ้นมา บันทึกน้ำหนักที่ชั่งได้

การกรองสารภายใต้การลดความดัน

1. วางกระดาษกรองลงในกรวยบุชเนอร์ แล้ววางกรวยบุชเนอร์ลงบน

Suction flask

2. ผ่านน้ำ (หรือตัวทำละลาย) ลงไปเล็กน้อย เปิด Switch เครื่องดูดอากาศ กระดาษกรองจะแนบสนิทกับกรวยบุชเนอร์

3. ทำการกรองผลึกที่ได้

4. เมื่อกรองเสร็จให้ปิด Switch เครื่องดูดอากาศ

